

UNIKALNE OBIEKTY PRZYRODY NIEOŻYWIONEJ W OKOLICY MIELNIKA NAD BUGIEM I MOŻLIWOŚCI ICH WYKORZYSTANIA W GEOTURYSTYCE

Karolina ŁABĘCKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geoekologii i Paleogeografii, al. Kraśnicka 2c,d, 20-718 Lublin
e-mail: karolina.labecka21@gmail.com

Abiotyczne środowisko przyrodnicze okolic Mielnika wyróżnia się unikalnymi, w skali Niżu Środkowopolskiego zasobami turystycznymi. Ponadregionalną rangę mają w szczególności: wychodnia kredy piszącej, zespół form marginalnych łobu Bugu łądolodu Warty oraz przełom Bugu z dobrze zachowanym zespołem form fluwialnych ze zlodowacenia Wisły i holocenu. Informacje na ich temat mają na ogół ograniczony zasięg odbiorców. Są one dostępne głównie w specjalistycznych publikacjach naukowych lub tomach konferencyjnych.

Wychodnia kredy piszącej. To fragment rozległego garbu/zrębu tektonicznego skał górnokredowych (Rühle, Zwierz 1960; Nitychoruk i in. 2006). Ich profil litostratygraficzny obejmuje osady kampanu (biała kreda pisząca z krzemieniami na głębokości 18-19 m) i mastrychtu (szaro-zielona kreda glaukonityczna, kreda pisząca marglista). Rozdziela je poziom „twardego dna” – szara kreda marglista z ciemnobrunatnymi i czarnymi fosforytami (Pożaryski 1960). Oba ogniwa litostratygraficzne kredy są bogate w faunę belemnitową: dla kampanu charakterystycznym gatunkiem jest *Belemnites mucronata*, a dla mastrychtu – *Belemnites lanceolata* (Olszewska 1990).

Formy marginalne łobu Bugu łądolodu Warty. Są one zasadniczym elementem rzeźby „poziomu mielnickiego” (*sensu* Kondracki 1933) pomiędzy Mielnikiem a Wajkowem. Jest to szereg krótkich garbów zorientowanych poprzecznie do doliny Bugu: moren spiętrzonych z kulminacją Małe Uszeście (174 m n.p.m.) w Mielniku rozdzielonych depresjami glacitektonicznymi oraz „zamykających” je w okolicy Wajkowa moren akumulacyjnych z kulminacją Góra Wajkowska (167 m n.p.m.) (Terpiłowski, Dobrowolski 2004).

Przełom Bugu, to około 8-kilometrowy odcinek doliny między Klepaczewem a Osłowem, o wąskim dnie (do 1,3 km) oraz stromych i wysokich (do 55 m) zboczach (Zaborski 1927). Dno doliny tworzą: piaszczysta terasa nadzalewowa (3,5-6,0 m) ze zlodowacenia Wisły oraz dwie piaszczysto-mułowe terasy zalewowe – wyższa (2,0-2,5 m) i niższa (1,0-1,5 m) z holocenu (Nitychoruk i in. 2006). Różnią się one drugorzędnymi formami akumulacyjnymi. Charakterystycznymi elementami terasy nadzalewowej są szerokie i długie paleołachy śródkorytowe (forma typowa dla piaskodennych roztok), terasy zalewowej wyższej – paleołały meandrowe (forma typowa dla rzek meandrujących), a terasy zalewowej niższej – wąskie i krótkie łachy przybrzeżne oraz centralne, które dzielą współczesne koryto Bugu na płytsze i głębsze (formy typowe dla piaskodennych roztok) (Terpiłowski i in. 2004).

W celu spopularyzowania wiedzy naukowej o najcenniejszych elementach abiotycznych środowiska przyrodniczego okolic Mielnika, zaproponowano utworzenie trzech tematycznych ścieżek geoturystycznych: „W morzu górnokredowym”, „W krainie łądolodów plejstoceńskich”, „Życie dużej rzeki”. Oferta ta, wspierana przez Urząd Gminy Mielnik, skierowana jest przede wszystkim do licznie odwiedzających Mielnik turystów – dotychczas głównie w celach wypoczynku i rekreacji.

Literatura:

- KONDRACKI J., 1933 – Tarasy dolnego Bugu. *Prz. Geogr.*, **13**: 104–126.
NITYCHORUK J., DZIERŻEK J., STAŃCZUK D., 2006 – Objasnienia do Szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1: 50 000, ark. Janów Podlaski. Wyd. PIG, Warszawa.
OLSZEWSKA D., 1990 – Belemnites from the Upper Cretaceous chalk of Mielnik (eastern Poland). *Acta Geol. Pol.*, **40**: 111–134.

-
- POŻARYSKI W., 1960 — Zjawisko twardego dna w profilu kredy Mielnika. *Kwart. Geol.*, **4**: 105–112.
- RÜHLE E., ZWIERZ S., 1961 — Przekrój geologiczny doliny Bugu na Podlasiu w okolicy Mielnika. *Biul. Inst. Geol.*, **169**, 10: 213–234.
- TERPIŁOWSKI S., DOBROWOLSKI R., 2004 — Rola morfologii dolinnej w rozwoju moren akumulacyjnych lobu Bugu zlodowacenia warty w rejonie Mielnika (Wysoczyzna Drohicka). W: Harasimiuk M., Terpiłowski S. (red.), Zlodowacenie warty w Polsce 153–161. Wyd. UMCS, Lublin.
- TERPIŁOWSKI S., DOBROWOLSKI R., GÓRNIKOWSKA M., 2004 — Przełom Bugu pod Mielnikiem – geneza oraz ewolucja środowiska fluwialnego. W: Dobrowolski R., Terpiłowski S. (red.), Stan i zmiany środowiska geograficznego wybranych regionów wschodniej Polski: 263–268. Wyd. UMCS, Lublin.
- ZABORSKI B., 1927 — Studia nad morfologią dyluwium Podlasia i terenów sąsiednich. *Prz. Geogr.*, **7**: 1–52.